

دانشگاه کلاس جهانی: کنکاشی بر مفاهیم، رویکردها و راهبردها

محمد فرزانه*، حسن رضا زین آبادی**، عبدالرحیم نوه ابراهیم***، بیژن عبداللهی**

*دانشجوی دکتری رشته مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

**دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

***استاد گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

fmohamad37@yahoo.com

چکیده

بهبود وضعیت آموزشی و علمی و قرار گرفتن در بین دانشگاه‌های ممتاز، در سال‌های اخیر، هدف بسیاری از مدیران دانشگاهی در سراسر جهان بوده است. رشد و توسعه سریع اقتصادی در جهان موجب تسریع و ضرورت دوجندان این روند شده است. دانشگاه‌های کلاس جهانی در ایجاد مزیت رقابتی در اقتصاد دانش بنیان ضروری هستند. این دانشگاه‌ها، به عنوان دانشگاه‌های ممتاز در سلسله مراتب آموزش عالی، نقش کلیدی در ایجاد و انتشار دانش، آموزش نیروی کار ماهرانه و خدمت به نیازهای جامعه ایفا می‌کنند. در این راستا تلاش شد با روش تحقیق کتابخانه‌ای (مطالعات ثانویه از نوع فراترکیب) و مبتنی بر مطالعه منابع اطلاعاتی به بررسی ادبیات موضوعی دانشگاه کلاس جهانی پرداخته شود. جامعه مطالعه این تحقیق، کلیه منابع و مستندات کتابخانه‌ای بود. پژوهش حاضر به بررسی مبانی نظری، تبیین مفهوم و ویژگی‌های کلیدی و راهبردهای دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی می‌پردازد. یافته‌های حاصله نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، مفهوم دانشگاه کلاس جهانی در بسیاری از دولت‌ها و همچنین دانشگاه‌های بسیاری از کشورهای مورد توجه قرار گرفته است و ایده‌ای است که اکنون در سیاست‌ها و استراتژی‌های آموزش عالی کشورهای به شدت به آن پرداخته می‌شود و برای دستیابی به آن راهبردهای مختلفی در سطوح ملی و نهادی طراحی و اجرا می‌شود. به‌طور کلی، ایجاد یک بازار جهانی برای دانشجویان، جستجوی مداوم برای بودجه پژوهش و آرزوی دائمی کسب اعتبار و همچنین تمایل دولت‌ها برای ایفای نقش دانشگاه‌ها در رشد اقتصاد ملی عناصر مهمی برای جذابیت ایده دانشگاه کلاس جهانی می‌باشند. با وجود یا شاید به دلیل عدم تعریف دقیق از مفهوم، ایده "طبقه جهانی" در بسیاری از دانشگاه‌ها تبدیل به زبان روزمره شده است.

واژه های کلیدی: آموزش عالی؛ دانشگاه؛ دانشگاه کلاس جهانی، بین‌المللی سازی

مقدمه

دانشگاه‌ها مجبور به پذیرش دیدگاه‌های فراتر از مرزهای منطقه‌ای و ملی هستند. جامعه خواستار آن است که آن‌ها نقش‌های جدید را بر عهده بگیرند و به دنیای اطراف بازگردانند؛ دانشگاه‌های برتر جهان نیز بر روی نحوه حفظ جایگاه خود در بین دانشگاه‌های نخبه جهان تمرکز دارند [۱]. دانشگاه‌ها در عصر حاضر با چالش‌های کم سابقه‌ای روبرو شده و این مواجهه سرنوشت‌ساز همچنان ادامه خواهد داشت. پژوهشگران و رهبران درباره ناهماهنگی تقاضاهای بیرونی و پاسخ‌های فعلی

دنیای معاصر در حال تغییر روز افزون است و آموزش عالی و دانشگاه‌ها نیز بی‌تأثیر از این تحولات نیستند، لذا نقش دانشگاه‌ها متناسب با آن در حال تغییر است. در دو دهه گذشته استفاده دانشجویان و محققان از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و سفر در سراسر جهان به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است. تعادل قدرت و نفوذ در جهان تغییر کرده و بسیاری از دانشگاه‌ها فشار افزایش رقابت را احساس می‌کنند. لذا

به تغییرات هشدار میدهند. برای این که از منظر سازمانی، دانشگاه‌ها بتوانند سازگاری خوبی داشته باشند، نیازمند راهبردهای نوآورانه برای پاسخ به تغییرات در محیط دانشگاه هستند [۲]. دانشگاه کارآفرین، پارک‌های علم و فناوری، دانشگاه پژوهی و ... برخی از مهم‌ترین راهبردهای توسعه و تعالی دانشگاه هستند که در سال‌های اخیر در پاسخ به تحولات معاصر و اقتصاد مبتنی بر دانش امروزی مورد توجه قرار گرفته‌اند [۲، ۳ و ۴].

بدون تردید دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دیگر قادر نخواهند بود تا با استفاده روش‌ها و الگوهای سنتی آموزشی و پژوهشی خود رسالت‌های نوین مجامع علمی را در فرایند تولید علم و در تولید ثروت اقتصادی به‌طور قابل توجهی ایفا کنند. تداوم نقش دانشگاه‌ها در اقتصاد دانش‌محور و رقابتی جهان امروز با چالش‌هایی مهم مواجه شده است. در نتیجه، در راستای ایفای نقش‌ها و پاسخگویی به انتظارات نوین ناشی از تحولات سریع حاضر، ناگزیرند با تحلیل عمیق و همه‌جانبه پارادایم‌ها و چالش‌های نوینی که در مسیر توسعه آن‌ها قرار گرفته، تغییرات لازم را در سازمان و مدیریت، مأموریت‌ها، شکل، ساختار، محتوای برنامه و فرایندهای آموزشی و پژوهشی خود نهادینه نموده و گسترش دهند [۵]. به همین دلیل است که اخیراً بسیاری از کشورها، بازسازی قابل توجهی را در نظام آموزش عالی خود جهت افزایش مزیت رقابتی و بهبود جایگاه خود در سلسله‌مراتب بازار جهانی انجام داده‌اند [۶].

در این میان، یکی از مهم‌ترین رهیافت‌هایی که مورد توجه کشورهای مختلف قرار گرفته، توسعه و هدایت دانشگاه‌های مطرح، برای تبدیل شدن به یک دانشگاه کلاس جهانی^۱ است [۷]. روند ایجاد یا تقویت دانشگاه‌های رقابتی در سطح جهانی نه تنها در کشورهای توسعه یافته، بلکه در کشورهای در حال توسعه نیز قابل مشاهده است. در حالی که کشورهای در حال رشد و دانشگاه‌هایشان تلاش می‌کنند تا ظرفیت خود را بالا ببرند و عملکرد تحقیقاتی خود را افزایش دهند، ابرقدرت‌های دانشگاهی تلاش می‌کنند که - اگر بهبودی بیشتری نداشته باشند - موقعیت‌های جهانی خود را حفظ کنند

[۸]. به‌طور کلی، ایجاد یک بازار جهانی برای دانشجویان، جستجوی مداوم برای بودجه پژوهش و آرزوی دائمی کسب اعتبار و همچنین تمایل دولت‌ها برای ایفای نقش دانشگاه‌ها در رشد اقتصاد ملی عناصر مهمی برای جذابیت ایده دانشگاه کلاس جهانی می‌باشند [۶]. در این خصوص، شواهد بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه وجود دارد که اقدام به بازسازی سیستم آموزش عالی خود بر اساس مفهوم دانشگاه کلاس جهانی نموده‌اند.

از جمله، کشورهایی مانند تایوان، هنگ‌کنگ، مالزی و سنگاپور [۶]، هند [۹ و ۱۰]، چین [۹ و ۶]، ژاپن [۱۱ و ۶]، استرالیا و انگلستان [۱۲]، و کشورهای اتحادیه اروپا [۱۳] نظام آموزش عالی خود را با هدف افزایش توان رقابت و مقابله با دانشگاه‌های برتر دنیا و تبدیل دانشگاه به موتورهای رشد اقتصادی مدرن مورد بازنگری و ارتقاء قرار داده‌اند.

به‌طور مثال، توسعه آموزش عالی در عربستان سعودی، به‌ویژه ساختن دانشگاه‌های کلاس جهانی، منجر به بحث داغ بین‌المللی شده است [۱۴]؛ چنانکه، صادق محمد سیت^۲ [۱۵]، بیان نموده «دولت عربستان بسیار آگاه است که برای تحکیم رشد کشور، آینده آن نمی‌تواند صرفاً وابسته به منابع طبیعی آن باشد. این به‌ویژه در اقتصاد جهانی مبتنی بر دانش کنونی بسیار مهم است، زیرا قدرت پایدار کشورها به‌طور فزاینده‌ای بر اطلاعات، نوآوری و سرمایه انسانی وابسته است».

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در ایران نیز بی‌تأثیر از تحولات عصر کنونی خود نیستند. در دهه‌های اخیر، تحولات اجتماعی و اقتصادی ایران، در کنار تحولات روزافزون جهانی، کارکردهای سنتی آموزش عالی و میزان و جنس تقاضای اجتماعی برای آن را تغییر داده است [۱۶]. از طرف دیگر، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران با مسائل و مشکلات بسیاری در عدم دستیابی به اهداف علمی، آموزشی و پژوهشی خود مواجه‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به کم‌تحرکی علمی، ضعف پرورش روحیه انتقادی و تفکر خلاق، ابقاء روحیه فردگرایی در انجام فعالیت‌های علمی و روحیه مدرک‌گرایی [۱۷] افت شدید کیفیت آموزش و پژوهش در مراکز دانشگاهی

²- Sadiq M. Sait

¹- World-Class University

جهانی به‌عنوان یک پارادایم جدید، مورد توجه جدی کشورها قرار گرفته است. تعدادی از پژوهشگران که اقدام به تعریف دانشگاه در کلاس جهانی کرده بودند دریافتند که این دانشگاه تعریف یکسان و واحدی ندارد [۲۰].

آلتباخ^۲، به نقل از دیم و همکاران^۳ [۶]، در مجله انجمن آمریکایی استادان دانشگاه^۴ نوشت: «همه می‌خواهند دانشگاهی در سطح جهانی باشند. هیچ کشوری احساس نمی‌کند که بدون آن می‌تواند کار کند. اما مشکل این است که هیچ‌کس نمی‌داند که دانشگاه در سطح جهانی چیست و چگونه می‌توان به آن دست پیدا کرد یا آن را ایجاد نمود! با این حال، همه به این مفهوم اشاره دارند. برای مثال یک جستجوی گوگل هزاران ارجاع را تولید می‌کند و بسیاری از موسسات - از دانشگاه‌های معتبر کانادایی^۵ تا کالج‌های جدید در خلیج فارس - همه خود را «کلاس جهانی» می‌دانند».

همانگونه که اشاره شد، همسو با گرایش گسترده‌ای که در بین کشورهای مختلف (اعم از توسعه یافته و در حال توسعه) وجود دارد، مسئولان و تصمیم‌گیران جمهوری اسلامی ایران نیز به اهمیت و ضرورت ارتقاء دانشگاه‌های مطرح کشور، به دانشگاه کلاس جهانی پی برده‌اند؛ اما، با توجه به رویکردها و دیدگاه‌های مختلفی که در مورد مفهوم دانشگاه کلاس جهانی وجود دارد، دانشگاه‌ها و کشورهای مختلف راهبردها و استراتژی‌های متنوعی را جهت بهبود کیفیت و ارتقاء جایگاه و به‌عبارتی دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی انجام می‌دهند؛ لذا بررسی و شناخت هرچه دقیق‌تر مفهوم دانشگاه کلاس جهانی می‌تواند پیش‌نیاز و زمینه‌ساز انجام اقدامات اساسی و اجرایی در این زمینه باشد. بر این اساس، در نوشتار حاضر، با کنکاشی بر ادبیات و مطالعات جهانی، به بررسی مفاهیم، تعاریف، راهبردها و راهکارهای دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی خواهیم پرداخت.

و همچنین عدم کارایی بیرونی سیستم آموزش عالی کشور در بعد اشتغال دانش‌آموختگان [۵] اشاره کرد.

لذا، نظام آموزش عالی ایران نیز همسو با جنبش کلاس جهانی، موضوع ارتقای جایگاه دانشگاه‌ها به دانشگاه کلاس جهانی را در دستور کار خود قرار داده است. بر این اساس، در نقشه جامع علمی کشور تصریح شده است که جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ باید به‌عنوان کشور پیش‌تاز در مرزهای دانش و فناوری و دارای مرجعیت علمی در جهان باشد و در ماده ۶۶ قانون برنامه ششم توسعه ایران نیز بیان شده است که دولت موظف است به‌منظور حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری برنامه‌های مشخصی همچون افزایش تعداد دانشجویان خارجی، کمیت و کیفیت هیأت علمی، سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی، ارتقای رتبه دانشگاه‌ها در بین دانشگاه‌های آسیا و جهان، ایجاد شعب خارجی دانشگاه‌ها و گسترش تعاملات بین‌المللی، حمایت و تقویت پژوهش و فناوری، ایجاد نظام ملی نوآوری و تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری را اجرائی نماید [۱۸]. بر همین اساس، اخیراً ارتقای ۱۰ دانشگاه و پژوهشگاه برتر کشور به کلاس جهانی در دستور کار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران قرار گرفته است [۱۹].

به طور کلی، جهانی‌شدن، بازار رقابتی و اقتصاد دانش‌محور باعث رقابت تنگاتنگی بین کشورها در زمینه کیفیت دانشگاه‌ها شده است. به همین دلیل است که در طی سال‌های اخیر بحث رتبه‌بندی و درجه‌بندی دانشگاه‌ها در سطح جهان رواج یافته و کشورهای مختلف سعی می‌کنند جایگاه دانشگاه‌های خود را در این رتبه‌بندی‌ها ارتقاء دهند. لذا کشورهای مختلف برنامه‌ریزی مفصلی برای ارتقای کیفیت دانشگاه‌های خود انجام داده‌اند و در این میان دستیابی و یا ایجاد دانشگاه کلاس

2- Altbach

3- Deem & et al

4- Journal of the American Association of University Professors

5- modest academic universities in central Canada

۱- به گزارش اداره کل روابط عمومی وزارت علوم، در تاریخ ۱۸ دی ماه ۱۳۹۶، تحت سند آمایش آموزش عالی، برنامه ارتقای ۱۰ دانشگاه و پژوهشگاه به کلاس جهانی از سوی معاون آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تصریح شد (جهت کسب اطلاعات بیشتر مراجعه شود به: <https://www.msrt.ir>).

روش تحقیق

این مقاله بر بررسی ادبیات دانشگاه کلاس جهانی متمرکز است؛ لذا این تحقیق از نظر هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی محسوب می‌شود. همچنین از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کیفی و روش تحقیق، کتابخانه‌ای (مطالعات ثانویه از نوع فراترکیب) و مبتنی بر مطالعه منابع اطلاعاتی برخط داخلی همچون بانک جامع مقالات کنفرانس و همایش‌های سیویلیکا^۱، مرکز اطلاعات علمی برخط جهاد دانشگاهی^۲، پایگاه مجلات تخصصی نور^۳، پایگاه مطبوعات ایران^۴، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران^۵، و بانک‌های اطلاعاتی برخط خارجی همچون ساینس دایرکت^۶، اسپرینگر^۷، جان وایلی^۸، آی تریپل ایبی^۹، و تیلور و فرانسیس^{۱۰} بدون در نظر گرفتن قید زمانی تهیه شده است. لازم به ذکر است که به علت محدودیت در منابع داخلی، تمرکز و توجه بیشتر بر روی منابع خارجی صورت گرفت.

مفهوم دانشگاه کلاس جهانی

مفهوم دانشگاه کلاس جهانی، به شدت در سیاست‌های دولتی و نهادی به منظور ارتقاء رقابت ملی در محیط به‌طور فزاینده در حال جهانی‌شدن، مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، پارادوکس این است که مفهوم دانشگاه کلاس جهانی بدون تعریف صریح و واضح به‌طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته است [۱۴].

در بین محققان و صاحب‌نظران چندین تلقی از مفهوم دانشگاه کلاس جهانی وجود دارد، عده‌ای دانشگاه کلاس جهانی را بین‌المللی‌سازی دانشگاه تعریف می‌کنند؛ اما در حقیقت، بین‌المللی‌شدن دانشگاه‌ها به عنوان یکی از زیرساخت‌های مهم رسیدن به دانشگاه کلاس جهانی [۲۱] به‌شمار می‌رود. در واقع، دانشگاه به‌عنوان سازمانی اجتماعی به تبع دیگر سازمان‌ها به سمت و سوی کلاس جهانی گرایش پیدا کرده‌اند و یکی از راه‌هایی که به افزایش سرعت تحول آن‌ها به

سوی یک دانشگاه کلاس جهانی کمک می‌کند بین‌المللی شدن است [۲۲]. اصطلاح «بین‌المللی‌سازی» طیف وسیعی از مفاهیم گوناگونی در عرصه‌های مختلف و تأکید در مورد جنبه‌های مختلف آموزش عالی را پوشش می‌دهد. دیدگاه‌های روشنی در مورد بین‌المللی‌شدن دانشگاه مورد پذیرش قرار گرفته‌اند و در نتیجه تفاوت در درک اصطلاح آشکار شده است. بین‌المللی‌شدن می‌تواند مشارکت‌های بین‌المللی را در برنامه‌های آموزشی، ادبیات سایر زبان‌ها، تبادل اساتید و دانشجویان، مطالعات بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی فنی و پویایی هیأت علمی دخیل کند. بین‌المللی‌شدن از نظر فعالیت‌ها شامل فعالیت‌های علمی و غیرعلمی مانند توسعه برنامه‌های درسی، بورس تحصیلی و دانشجویان، کمک‌های تکنولوژیکی، آموزش بین فرهنگی و فعالیت‌های پژوهشی مشترک است. انجمن اروپایی آموزش بین‌المللی^{۱۱} (EAIE) بین‌المللی‌سازی دانشگاه را به عنوان طیف وسیعی از رویه‌ها تعریف می‌کند که آموزش عالی کمتر ملی و بیشتر بین‌المللی گرا است [۲۳]. دیگران بین‌المللی‌سازی را به عنوان ادغام جنبه‌های بین‌المللی در آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی تعریف می‌کنند. این شامل ادغام چشم‌انداز بین‌المللی / بین فرهنگی / جهانی به کارکردهای عمده دانشگاه می‌شود که به موجب آن نظام آموزش عالی یک جهت‌گیری بین‌المللی را توسعه می‌دهد [۱۴].

در نظام آموزش عالی، دانشگاه‌های کلاس جهانی به‌عنوان دانشگاه‌های پیشرو، نقش مهمی را در آموزش حرفه‌ای، تربیت سرمایه‌های انسانی متخصص باکیفیت، دانشمندان و پژوهشگران مورد نیاز حوزه اقتصاد و همچنین تولید دانش جدید در حمایت از سیستم‌های نوآور ملی ایفاء می‌کنند [۱۲]. جهت تبدیل شدن به یک دانشگاه کلاس جهانی، دانشگاه باید بی‌وقفه برای تعالی تلاش کند. این امر به وضوح به منجر کیفیت در آموزش عالی می‌شود. تمایز دانشگاه و برتری تحصیلی آن بستگی به حفظ پایدار و بلند مدت سطوح بالایی

7- Link.springer.com

8- Onlinelibrary.wiley.com

9- Ieeexplore.ieee.org

10- www.tandfonline.com

11- European Association for International Education

1- www.civilica.com

2- www.SID.ir

3- www.noormags.com

4- www.magiran.com

5- www.irandoc.ac.ir

6- www.sciencedirect.com

انجام نمی‌پذیرد، بلکه با شرایط ممتازی در دنیای بیرون و بر اساس شناخت بین‌المللی حاصل می‌شود.

ملاک و معیارهای رتبه‌بندی بر اساس مأموریت دانشگاه تعیین می‌شوند، در گذشته اصلی‌ترین مأموریت دانشگاه آموزش بوده است، سپس، مأموریت پژوهش به‌عنوان دومین مأموریت، در کانون توجه جامعه علمی قرار گرفت. بنابراین، برای سال‌های متمادی معیارهای کلاسیک آموزش و پژوهش به‌عنوان در رتبه‌بندی و سنجش کیفیت دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. اما در پارادایم و رویکردهای نوین آموزش عالی، در کنار حفظ اهمیت مأموریت‌های کلاسیک آموزش و پژوهش، مأموریت سوم دانشگاه، فراتر از آموزش و تحقیق، به‌عنوان ارائه خدمات به جامعه، در نظر گرفته شده است. بنابراین، دانشگاه‌ها دارای سه مأموریت مکمل هستند: تدریس، تحقیق و انتقال دانش به جامعه. دوره‌های توسعه حرفه‌ای و آموزش مداوم، کارگاه‌ها و سمینارها، همکاری بین‌المللی، و پارک‌های علم و فناوری، انتشارات غیر آکادمیک، ارتباطات رسانه‌ای، مشارکت داوطلبانه در جامعه (کار، تخصص، مشاغل آموزشی، و غیره)، مشارکت در سیاست عمومی شایع‌ترین نمونه‌هایی هستند که تحت مأموریت سوم، تعهد به گسترش خدمات دانشگاه‌ها به بخش عمومی را نشان می‌دهد [۲۵].

به‌طور کلی، طی یک دهه گذشته، دانشگاه کلاس جهانی به اصطلاحی که نه تنها برای بهبود کیفیت آموزش و پژوهش در آموزش عالی بلکه مهم‌تر از آن برای توسعه ظرفیت رقابت در بازار آموزش عالی جهانی از طریق فراگیری، سازگاری و خلق دانش پیشرفته، تبدیل شده است [۲۲].

به همین ترتیب، تعدادی از پژوهشگران که اقدام به تعریف دانشگاه در کلاس جهانی کرده بودند دریافتند که این دانشگاه تعریف یک‌سان و واحدی ندارد [۲۰]. اما در حال حاضر برخی از پژوهشگران پیشنهاد کرده‌اند که لازمه شناخت و تعریف دانشگاه کلاس جهانی، درک ویژگی‌ها و تفاوت این دانشگاه‌ها در سه حوزه مأموریتی اصلی آموزش، پژوهش و خدمات با

از موفقیت و تعالی تحصیلی و آموزشی دارد [۲۳]. به زعم ونگ و همکاران^۱ [۱۴] بین‌المللی شدن یکی از استراتژی‌ها و راهکارهایی است که دولت‌ها جهت کمک به مؤسسات آموزش عالی برای دستیابی به تعالی و برتری تحصیلی و افزایش توان رقابت‌پذیری اتخاذ می‌کنند.

عده‌ای دیگر دانشگاه کلاس جهانی را برجسته‌ترین دانشگاه‌های تحقیقاتی [۱۴ و ۲۲] معرفی می‌کنند و برخی نیز به وسیله مأموریت سوم دانشگاه، یعنی ارائه خدمات به جامعه [۲۵] به تعریف مفهوم دانشگاه کلاس جهانی می‌پردازند. در این زمینه تصریح شده است که دانشگاه‌های کلاس جهانی مؤسسات دانشگاهی هستند که متعهد به ایجاد و انتشار دانش در طیف وسیعی از رشته‌ها و زمینه‌ها، ارائه آموزش عالی در تمام سطوح، خدمت به نیازهای ملی و ارتقای کیفیت عمومی بین‌المللی می‌باشند [۲۶].

به طور کلی، برای تعریف دانشگاه کلاس جهانی، مطابقت با ملاک «کیفیت» (تحت معیارهای تعیین شده) به‌عنوان یک مبنا در نظر گرفته می‌شوند [۲۵]. بر این اساس، یکی از رویکردهای رایج برای تعریف «کلاس جهانی» در میان بسیاری از محققان، مدیران سازمان‌ها و سیاست‌گذاران، فهرست رتبه‌بندی دانشگاه‌ها است، مانند رتبه‌بندی علمی (آموزشی) دانشگاه‌های جهان^۲ توسط دانشگاه شانگهای جیاو تونگ^۳، رتبه‌بندی جهانی دانشگاه‌های موسسه آموزش عالی تایمز^۴ و رتبه‌بندی جهانی دانشگاه‌های کیو. اس.^۵ به‌عبارتی، بالاترین دانشگاه‌ها در فهرست رتبه‌بندی، به‌عنوان بالاترین کیفیت شناخته می‌شوند. علیرغم متدولوژی‌های مختلفی که در ارزیابی دانشگاه‌ها در رتبه‌بندی بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرند، براحتی می‌توان متوجه شد که این شاخص‌ها به شدت بر کیفیت آموزش، بین‌المللی شدن، تولید تحقیق، اعتبار و شاخص تأثیر تمرکز دارند [۲۲ و ۲۳]. آلتباخ [۲۷] معتقد است که دانشگاه کلاس جهانی به آن دسته از دانشگاه‌ها اطلاق می‌شود که در رتبه‌بندی جهانی از استانداردهای ممتازی برخوردار باشد و پیوستن به این دانشگاه از طریق خود اظهاری

³- Shanghai Jiao Tong University

⁴- Times Higher Education World University Ranking

⁵- QS World University Rankings

¹- Wang & et al

²- Academic Ranking of World Universities (ARWU)

رتبه‌بندی در میان برجسته‌ترین در جهان (بر اساس یک استاندارد بین‌المللی برتری)؛ تعالی در پژوهش، تدریس و خدمات عمومی؛ استخدام و نگهداری دانشگاهیان و دانشجویان باکیفیت بالا از طریق ارائه فضای هیجان فکری و آزادی آکادمی؛ برخورداری از میزان قابل توجهی از خودگردانی داخلی و پاسخگویی به دولت، صنعت و جامعه؛ ارائه منابع و امکانات کافی برای تحقیقات پیشرفته و خلاق، خدمات آموزشی و پشتیبانی؛ بودجه مشخص و درازمدت از سوی دولت، صنعت و جامعه در قالب کمک‌هزینه تحقیق و همکاری با فارغ‌التحصیلان دانشگاه [۳۰].

بر اساس عناصر فوق، سلمی^۲ [۲۲] سه دسته از عوامل مکمل را به‌عنوان عناصر اصلی دانشگاه‌های کلاس جهانی پیشنهاد می‌کند: تمرکز زیاد بر استعداد؛ منابع فراوان؛ و اداره و حکمرانی مطلوب و مستقل. بدین معنی که یک دانشگاه کلاس جهانی قادر است بهترین دانشجویان و شایسته‌ترین استادان و محققین را انتخاب و جذب کند و منابع مالی متنوع و فراوانی را تخصیص دهد و محیط یادگیری و تحقیق غنی را فراهم سازد، به صورت مطلوب و مستقل اداره گردد و تشویق‌کننده رهبری، چشم‌انداز استراتژیک، نوآوری و انعطاف‌پذیری باشد، به‌نحوی که به شکل مؤثر به نیازهای یک بازار جهانی سریعاً در حال تغییر پاسخ دهد.

راهبردها و راهکارها

جهت کمک به مؤسسات برای دستیابی به این وضعیت منحصر به فرد و افزایش توان رقابت‌پذیری، دولت‌های ملی و نهادهای‌شان استراتژی‌ها و رویکردهای مختلفی را اتخاذ کرده‌اند. به رغم بسیاری از تفاوت‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سراسر جهان، سه فاکتور اصلی و مشترک استراتژیک قابل تشخیص است: طرح‌های تامین مالی رقابتی؛ بین‌المللی‌سازی و اصلاحات اداری در سطوح دولتی و نهادی [۱۴].

یک راهبرد مهم در فرآیند توسعه دانشگاهی، ایجاد برنامه‌های آموزشی چندرشته‌ای و میان‌رشته‌ای و انعطاف‌پذیر و همین‌طور توسعه پروژه‌های پژوهشی بین‌رشته‌ای و مراکز

سایر دانشگاه‌ها است. به سخن دیگر، این دیدگاه مورد قبول واقع شده است که دانشگاه‌های کلاس جهانی در سه بخش آموزش، پژوهش و بخصوص خدمات، متفاوت از سایر دانشگاه‌ها هستند و این تفاوت‌ها که در پاسخ به تحولات و نیازهای دنیای رقابتی معاصر ایجاد شده است، موجب ممتاز بودن و جذابیت دانشگاه‌های کلاس جهانی شده است [۲۸].

ویژگی‌های کلیدی دانشگاه کلاس جهانی

بسیاری از پژوهشگران و صاحب‌نظران به تبیین ویژگی‌های کلیدی و عناصر اصلی دانشگاه کلاس جهانی پرداخته‌اند که توجه به این مباحث می‌تواند به تصریح و تعریف هرچه دقیق‌تر مفهوم دانشگاه کلاس جهانی کمک نماید.

ویژگی‌های کلیدی دانشگاه‌های کلاس جهانی شامل: اعضای هیئت‌علمی شایسته، دانشجویان با استعداد تحصیلی و موفق، تعالی در پژوهش، آموزش باکیفیت در سطح استانداردهای بین‌المللی و برخورداری از سطح بالایی از بودجه و امکانات مجهز می‌باشد. دانشگاه سطح جهانی قادر به جذب دانشجویان با توانایی بالای علمی و استادان و محققان شایسته می‌باشد. همچنین، باید به منابع مالی فراوان دسترسی داشته و محیطی غنی را برای یادگیری و تحقیق فراهم کند تا بتواند به‌طور انعطاف‌پذیر و مناسب به نیازهای پیوسته در حال تغییر بازار بین‌المللی پاسخ دهد [۲۳]. دانشگاه‌های کلاس جهانی به‌عنوان رهبران جهانی و ملی در آموزش، پژوهش و نوآوری به شمار می‌روند. آن‌ها مؤسسه‌هایی هستند که به خاطر شهرت متمایز در بروندادهای پژوهشی و منزلت هیأت علمی خود، شناخته می‌شوند [۲۹]. باجونید^۱ (۲۰۰۶) نیز به همین ترتیب معتقد است که اگر یک دانشگاه می‌خواهد به یک دانشگاه کلاس جهانی تبدیل شود، باید استادان در کلاس جهانی، دانشجویان در کلاس جهانی، کارکنان اداری در کلاس جهانی، امکانات و تجهیزات در کلاس جهانی و محیط یادگیری در کلاس جهانی را دارا باشد [۲۹]. آلتباخ (۲۰۰۳) چند ویژگی را ذکر می‌کند که می‌تواند به‌عنوان معیاری برای بحث بیشتر مورد استفاده قرار بگیرد، این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

²- Salmi

¹- Bajunid

ترویج بین‌المللی‌سازی یکی از زمینه‌های استراتژیک مشترک در کسب برتری است که می‌توان به شیوه‌های مختلفی از قبیل اصلاح برنامه درسی، پویایی و تحرک دانشجویان و اعضای هیات‌علمی، و همکاری و مشارکت در مدیریت اشاره کرد. کشورها و مؤسسات مختلف بر این جنبه‌ها برای سرعت بخشیدن به توسعه دانشگاهیان برجسته که به نظر می‌رسد ظرفیت‌های دانشگاه را افزایش دهند، تأکید فراوانی دارند. استخدام هیات علمی با کیفیت بالا نیز در سیاست‌های ملی و دیدگاه‌های نهادی تشویق شده است. دولت‌ها و دانشگاه‌های سراسر جهان در حال تلاش برای جذب، استخدام و نگهداری اعضای دانشگاهی برجسته هستند که معتقدند ظرفیت‌های دانشگاه‌ها را افزایش می‌دهد [۱۴]. چنانکه اسکورسوف و همکاران^۶ [۲۳] یکی از مهمترین چالش‌های پیش‌روی دانشگاه‌های روسی را برای تبدیل شدن به دانشگاه سطح جهانی، تقویت راهبردهای بین‌المللی‌سازی معرفی می‌کنند که اشاره به توسعه همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی و دنبال کردن فعالیت‌های تحقیق و توسعه در بخش آموزش عالی دارد. به‌عبارتی، محققین و دانشگاهیان بین‌المللی نه تنها به عنوان محققان بازدید کننده بلکه همچنین برای شرکت و توسعه طرح‌های پژوهشی مشترک دعوت می‌شوند.

سلمی [۲۲] با توجه به سه دسته از عوامل مکمل به‌عنوان عناصر اصلی دانشگاه‌های کلاس جهانی (تمرکز زیاد بر استعداد؛ منابع فراوان؛ و اداره و حکمرانی مطلوب و مستقل)، پیشنهاد میکند که، یک دانشگاه برای رسیدن به جایگاه کلاس جهانی می‌بایست بهترین دانشجویان و شایسته‌ترین استادان و محققین را انتخاب و جذب کند و منابع مالی متنوع و فراوانی را تخصیص دهد و محیط یادگیری و تحقیق غنی را فراهم سازد، به صورت مطلوب و مستقل اداره گردد و تشویق‌کننده رهبری، چشم‌انداز استراتژیک، نوآوری و انعطاف‌پذیری باشد، به‌نحوی که به شکل مؤثر به نیازهای یک بازار جهانی سریعاً در حال تغییر پاسخ دهد.

پژوهشی است که متخصصین را از زمینه‌های مختلف ترکیب می‌کنند. به عبارتی، چالش‌های بزرگ نمی‌توانند از منظر یک رشته واحد حل شود، و مطالعات میان‌رشته‌ای مورد نیاز است [۱]. در کنار اهمیت و توصیه به گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای در دانشگاه‌ها [۱ و ۳۱]، ذکر این نکته مهم است که، «مهارت‌های قرن ۲۱» شامل خلاقیت و نوآوری، تفکر انتقادی، حل مسئله، ارتباط، همکاری، اطلاعات، فناوری اطلاعات، سواد رسانه‌ای، مهارت‌های اجتماعی و بین‌فرهنگی، رهبری و مسئولیت‌پذیری در کانون توجه دانشگاه‌ها قرار گرفته است [۳۲].

هولم نیلسن^۱ [۱] نیز در بررسی خود از دانشگاه آرهوس^۲ دانمارک بیان می‌دارد که، «این دانشگاه در مسیر دانشگاه کلاس جهانی شدن، تحت مأموریت توسعه استعدادها،^۳ در طول پنج سال گذشته، جذب دانشجویان دکترا را دو برابر کرده است و امروزه یکی از پنج دانشجوی دکترا غیر دانمارکی است و در برخی رشته‌ها بیش از ۵۰ درصد دانشجویان دکترا را دانشجویان خارجی تشکیل می‌دهند. در نتیجه، افزایش قابل توجهی در تعداد دانشجویان دکترا بین‌المللی دانشگاه ایجاد شده است که این، البته، نیاز به خدمات برای محققان بین‌المللی و ایجاد شرایط مطلوب برای محققان جوان را برجسته می‌کند».

یکی دیگر از پایه‌ها و عناصر دانشگاه کلاس جهانی، امر پژوهش است، و بدین منظور بسیاری از دانشگاه‌ها بر تدوین مأموریت‌ها و توسعه راهبردهای پژوهشی تمرکز کرده‌اند، چنانکه دانشگاه نفت و مواد معدنی ملک فهد با هدف تشویق تعاملات دانشگاهی و صنعت با تمرکز بر تحقیقات پایه^۴ برای حل مشکلات محلی، اقدام به تأسیس پارک فناوری و جذب همکاری شرکت‌های تحقیقاتی و دانش‌بنیان معتبر نموده است [۱۵]. بخشی از استراتژی‌های که دانشگاه‌ها جهت تبدیل شدن به دانشگاه کلاس جهانی، برنامه‌کرسی‌های استادی پژوهشی^۵ با جذب و حفظ برخی از شایسته‌ترین، ماهرترین و متخصص‌ترین افراد با استعداد علمی است [۲۳].

4- core research

5- Research Chairs Program

6- Skvortsov & et al

1- Holm-Nielsen

2- Aarhus University

3- Talent development

بسیاری باعث جذابیت ایده دانشگاه کلاس جهانی شده است؛ از جمله: جهانی‌شدن، بازار رقابتی و اقتصاد دانش‌محور، پاسخگویی به انتظارات نوین ناشی از تحولات اقتصادی و اجتماعی سریع حاضر، پژوهش محوری، محدودیت منابع و افزایش هزینه‌های خدمات عمومی، آرزوی دائمی کسب اعتبار و شهرت و برندسازی، بازار جهانی برای دانشجویان، تمایل دولت‌ها برای ایفای نقش دانشگاه‌ها در رشد اقتصاد ملی و خدمت به جامعه. بنابراین، لزوم توجه جدی‌تر به این رویکرد در بین برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی ایران نیز به شدت احساس می‌شود. از طرف دیگر، جامعه علمی، صاحب‌نظران و پژوهشگران نیز می‌بایست به سهم خود به مفهوم‌پردازی، تصریح و بررسی دانشگاه کلاس جهانی با توجه به بافت فرهنگی-اجتماعی کشور اقدام نمایند و پشتوانه علمی جهت اجرای این ایده را فراهم نمایند.

۲- مفهوم دانشگاه کلاس جهانی نه تنها در بین مخاطبان و جامعه دانشگاهی، بلکه در بین پژوهشگران و صاحب‌نظران این حوزه نیز چندان واضح و مشخص نیست، به طوری که طرز تلقی‌ها، تعابیر و تعاریف مختلف و گاه متفاوتی در مورد آن وجود دارد. بخش بیشتر این تعدد تعابیر و یا به عبارتی عدم تعریف صریح و واضح ناشی از توجه و پرداختن هر یک از صاحب‌نظران به جنبه و یا بعد خاصی از این مفهوم است؛ و بخشی نیز ناشی از اختلاط معانی دانشگاه کلاس جهانی و مفاهیم رویکردهای دیگری همچون بین‌المللی‌سازی، تعاملات بین‌المللی، جهانی‌شدن آموزش عالی و ... است. لذا، ضرورت درک صحیح در مورد مفهوم دانشگاه کلاس جهانی احساس می‌شود، چراکه پیش‌نیاز و مقدمه‌ی اجرای اثربخش هر نوع برنامه و

یک پارامتر مهم که تعالی را در آموزش عالی را فراهم می‌کند انتخاب استادان شایسته است» [۱۵]. بر اساس بیشتر تعاریف و رویکردهایی که در مورد مفهوم دانشگاه کلاس جهانی وجود دارد، برخورداری از اعضاء هیئت‌علمی باکیفیت و شایسته به عنوان یکی از عناصر اصلی دانشگاه کلاس جهانی مورد تأکید قرار گرفته است [۱۵، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۲۹، ۳۴]. به طوری که برخی از دانشگاه‌ها جهت دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی مکانیسم‌های خاصی را در انتخاب اعضای هیئت علمی به کار می‌برند. به طور مثال، طبق گزارش سیت [۱۵]، دانشگاه نفت و مواد معدنی ملک فهد^۱ جهت بهبود مشخصات هیئت علمی خود، جذب دانشمندان سطح بالا از سراسر جهان را بر اساس سیاست وزارتخانه، آغاز کرده است. به طور خاص، طرح‌های مختلف تحت عنوان اساتید مشترک^۲، استادان تمام وقت^۳ و استادان تحقیقاتی^۴ ایجاد شده‌اند. علاوه بر این، توسعه تعالی و ارتقای مهارت‌های علمی اعضای هیئت علمی یکی از اهداف اصلی موسسات دانشگاهی است، زیرا کیفیت هیئت علمی به طور مستقیم به بهبود فرآیند یادگیری و در نتیجه بروندهای یادگیری می‌انجامد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، مفاهیم، تعاریف، رویکردها و راهبردهای دانشگاه کلاس جهانی، با مراجعه به دیدگاه صاحب‌نظران اصلی این حوزه و مرور مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته در برخی از کشورها به اختصار تبیین شد.

پژوهش حاضر دیدگاه نوینی را پیش‌روی پژوهشگران و برنامه‌ریزان آموزش عالی که علاقه‌مند به تغییر به سمت تعالی دانشگاه و بازسازی نظام آموزش عالی هستند، قرار داده است. بررسی و مطالعه حول محور مفهوم و ایده دانشگاه کلاس جهانی ما را به نکات مهم و قابل توجهی هدایت می‌کند. در ادامه به خلاصه‌ای از این یافته‌ها اشاره می‌شود:

۱- بر اساس آنچه که مرور شد، دانشگاه کلاس جهانی رهیافتی است که شدیداً مورد توجه کشورهای مختلف قرار گرفته است. به طور کلی، دلایل

³- Chair professors

⁴-Research chair professors

¹- King Fahd University of Petroleum and Minerals (KFUPM)

²- Joint professors

۴- دانشگاه کلاس جهانی با وجود تمام ضرورت‌ها و مزایایی که می‌تواند داشته باشد، اما چنانچه درک صحیح و برداشت درستی از آن وجود نداشته باشد و در پیاده‌سازی این ایده همچنانکه دیم و همکاران [۶] هشدار داده‌اند، تفاوت بین یادگیری سیاسی و کپی کردن سیاست‌ها درک نشود، می‌تواند محل بحث و چالش‌های فراوانی باشد. مروری بر نتایج پژوهش اسکورسف و همکاران [۳۳] می‌تواند به روشن‌تر شدن و درک بهتر این مسئله کمک کند:

اسکورسف و همکاران [۳۳] در پژوهش خود به این مسئله اذعان داشتند که، «تعداد انتشارات در مجلات علمی بین‌المللی توسط دانشمندان روسی در مقایسه با مجلات داخلی کمتر است. دانشمندان روسی، به ویژه در زمینه علوم اجتماعی و علوم انسانی، برای انتشار نتایج خود بیشتر از مجلات و مقالات داخلی استفاده می‌کنند». بنابراین اسکورسف و همکاران [۳۳]. توصیه می‌کنند که مسئله زبان نه تنها باید در سطح دانشگاه، بلکه در سطح چاپ و نشر و در سطح دولتی نیز حل شود. این مسئله در بسیاری از کشورهای دیگر که در سودای دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی، بخصوص با تأکید صرف بر بین‌المللی‌سازی می‌باشند نیز قابل بررسی است. چنانکه به زعم دیم و همکاران [۶] «علیرغم این واقعیت که بسیاری از جوامع آسیایی پس از جنگ جهانی دوم، «مستقل» شدند؛ اما بسیاری از آن‌ها در عمل «مستقل» نشده‌اند، زیرا اکثر آن‌ها تحت تاثیر استانداردها یا ایدئولوژی‌ها انگلوساکسون^۲ (مردم انگلیسی‌زبان ساکن در آمریکا، انگلستان، و سایر مناطق) قرار گرفته‌اند. تعدادی از کشورهای آسیایی فقط به دنبال روش‌های دانشگاهی تحت سلطه پارادایم‌های انگلوساکسون هستند. معرفی انگلیسی به عنوان زبان آموزشی، تصویب برنامه‌های درسی از استرالیا، انگلستان و ایالات متحده آمریکا، فرستادن دانشجویان داخلی برای تحصیل در خارج از کشور و ایجاد مبادلات بین‌المللی همراه با تلاش‌های گسترده برای دانشگاه کلاس جهانی که عمدتاً توسط جهان انگلوساکسون تعریف شده است، نه تنها یک فرهنگ وابستگی جدید ایجاد کرد بلکه

ایده‌ای، فهم و شناخت درست راجع به آن است. همان‌طور که برخی از صاحب‌نظران اصلی ایده دانشگاه کلاس جهانی اذعان داشته‌اند، لازم است به این نکته توجه شود که دانشگاه کلاس جهانی نه تنها برای بهبود کیفیت آموزش و پژوهش در آموزش عالی بلکه مهم‌تر از آن برای توسعه ظرفیت رقابت در بازار آموزش عالی جهانی از طریق فراگیری، سازگاری و خلق دانش پیشرفته مربوط می‌شود. به همین ترتیب، برخی از پژوهشگران پیشنهاد کرده‌اند که لازمه شناخت و تعریف دانشگاه کلاس جهانی، درک ویژگی‌ها و تفاوت این دانشگاه‌ها در سه حوزه مأموریتی اصلی آموزش، پژوهش و خدمات با سایر دانشگاه‌ها است. دیوید واتسون^۱، پیشنهاد کرده است که «کلاس جهانی» یکی از آن چیزهایی است که ظاهراً وقتی آن را می‌بینید، آن را تشخیص داده و درک می‌کنید» [۳۵]. در واقع دانشگاه جهانی صرفاً وابسته و محدود به معیار و ملاک مشخص و ثابتی نیست و مهم‌ترین اصل در این دانشگاه کیفیت است [۲۵].

۳- با توجه به اینکه دانشگاه کلاس جهانی وابسته به معیار و ملاک مشخصی نیست و تعریف یک‌سان و واحدی ندارد، راهبردهای دستیابی به آن نیز متنوع و بسیار گسترده می‌باشند، لذا دانشگاه‌ها و کشورهای مختلف راهکارها و راهبردهای مختلفی را مورد توجه قرار داده‌اند. اگرچه، توجه به این نکته حائز اهمیت است که تمرکز و تأکید صرف به راهبردهای محدود و خاصی همچون بین‌المللی‌سازی یا رتبه‌بندی‌های جهانی ممکن است کاملاً منطبق و معطوف به ایده دانشگاه کلاس جهانی نباشد و لازم است با درک و شناخت صحیح از ابعاد و مولفه‌های دانشگاه کلاس جهانی، اصل کیفیت در سه حوزه مأموریتی اصلی آموزش، پژوهش و خدمات مورد توجه گیرد.

²- Anglo-Saxon

¹- David Watson

خصوص محدود است و ضرورت انجام پژوهش‌های بیشتر احساس می‌شود.

منابع

- Holm-Nielsen, L. B. (2013). Making a Strong University Stronger: Change without a Burning Platform. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 73- 87). Rotterdam: Sense Publisher.
- مهدی، رضا و شفیع، مسعود. (۱۳۹۶). تبیینی از چرایی و ضرورت تعامل گسترده دانشگاه با صنعت. *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۹(۳۳ و ۳۴): ۱-۲۰.
- نعمتی، محمد علی؛ موسوی امیری، طیبه و خسروی، محبوبه. (۱۳۹۳). دانشگاه پژوهی؛ رهیافتی نو در راستای توسعه ارتباط دانشگاه و صنعت. *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۷(۲۵): ۱-۱۴.
- محسنی، هدی السادات و شفیع زاده، حمید. (۱۳۹۳). ظهور پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری؛ وجه تمایز دانشگاه سنتی و مدرن. *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۷(۲۵): ۱۵-۲۴.
- عزیزی، نعمت اله. (۱۳۸۵). *درآمدی بر آموزش عالی در ایران با تأکید بر علوم انسانی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- Deem, R., Mok, K. H., & Lucas, L. (2008). Transforming higher education in whose image? Exploring the concept of the 'world-class' university in Europe and Asia. *Higher education policy*, 21(1), 83-97.
- Angreani, L. S., & Vijaya, A. (2017). Designing an Effective Collaboration using Information Technology Towards World Class University. *Procedia Computer Science*, 124, 577-584.
- Wang, Q., Cheng, Y., & Liu, N. C. (2013). Building World-Class Universities. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different*

هژمونی (فرداستی) تحت سلطه آمریکا را نیز تقویت کرد، به خصوص در رابطه با جدولرتبه‌بندی دانشگاه‌ها، شاخص‌های استنادی و نوع تحقیق که به عنوان وضعیت برتر شناخته می‌شود». به نظر می‌رسد بسیاری از جوامع آسیایی از «قرن نوزدهم» «بین‌المللی شدن»^۱ را به عنوان «غربی شدن»^۲ و «مدرن سازی»^۳ یا «آمریکایی سازی»^۴ رفتار کرده‌اند [۹] بنابراین نه تنها کشورهای اروپایی بلکه کشورهای آسیایی باید از تفاوت بین یادگیری سیاسی و کپی کردن سیاست‌ها آگاه باشند. اگر ما شیوه‌های سیاست را بدون انطباق مناسب و محتواسازی دقیق تدوین کنیم، ممکن است به راحتی با مشکلاتی مواجه شویم، از جمله در آسیا، روند استعمار مجدد، و در نتیجه بازتولید تجارب یادگیری که متناسب با محیط‌های فرهنگی و سیاسی خاص در شرق نیست را شاهد هستیم [۶]. بنا بر آنچه که مرور شد، به طور کلی می‌توان گفت با وجود آنکه تعریف واضح و یکسانی از دانشگاه کلاس جهانی وجود ندارد، اما این ایده به شدت در دستور کار سیاستگذاران و مدیران آموزش عالی کشورهای مختلف قرار گرفته است. اگرچه در سال‌های اخیر پژوهشگران و صاحب‌نظرانی همچون آلتباخ، سلمی، ونگ و همکاران، ون در وند و مارگینسون ادبیات و پژوهش‌های ارزشمندی را در خصوص این مفهوم فراهم آورده‌اند و بخشی از ابعاد و جنبه‌های مفهوم دانشگاه کلاس جهانی را بدین‌وسیله تصریح بخشیده‌اند. همچنین، پژوهش‌های کاربردی بسیاری در دانشگاه‌های کشورهای مختلف انجام شده است که راهبردها و مسیرهای دستیابی و یا ایجاد دانشگاه کلاس جهانی در آن‌ها تشریح شده است. در مجموع، می‌توان گفت که جهت دستیابی به دانشگاه کلاس جهانی مسیرها و راهبردهای متنوعی وجود دارند که می‌تواند مورد توجه سیاست‌گذاران کشور قرار گیرد. با وجود آنکه، اخیراً ارتقاء دانشگاه‌های مطرح کشور، به دانشگاه‌های کلاس جهانی در دستور کار سیاست‌گذاران آموزش عالی ایران نیز قرار گرفته است، اما گستره مطالعاتی و پژوهشی داخل کشور در این

³- Modernization

⁴- Americanization

¹- Internationalization

²- Westernization

۱۷. یمنی دوزی سرخابی، محمد. (۱۳۸۰). *درآمدی به بررسی عملکرد سیستم‌های دانشگاهی*. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۱۸. نهاد ریاست جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۵). *قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران* (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی). تهران: نهاد ریاست جمهوری.
۱۹. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران. (۲۱ دی ماه ۱۳۹۶). *ارتقای ۱۰ دانشگاه و پژوهشگاه برتر کشور به تراز بین‌المللی* (دکتر مجتبی شریعتی نیاسر، معاون آموزشی وزیر علوم). برگرفته از: <https://edu.msrt.ir>
20. Oyuntsetseg, L., Ganbat, T. and Pandey, A. (2012). *An alternative approach towards establishing the World-Class University in Mongolia*, pp. 4. Retrieved June 28, 2015 from: https://www.unimis.edu.mn/buteel/Og_uulleg/Details/a8_68ed52-27a7-4e6f-b41f-e698e2834424.
۲۱. نظر زاده زارع، محسن؛ پور کریمی، جواد و ذاکر صالحی، غلام‌رضا. (۱۳۹۵^ا). بررسی مؤلفه‌های دانشگاه کلاس جهانی در ایران: پیمایشی در دانشگاه‌های جامع کشور. *سیاست علم و فناوری*. ۴۸ (۴)، پیاپی ۳۱، ۱۳-۲۴.
22. Salmi, J. (2009). *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington, DC: The World Bank.
23. Tayeb, O. (2016). Roadmap to Become a World-Class University. In Osama Tayeb, Adnan Zahed & Jozef Ritzen (Eds), *Becoming a World-Class University: The Case of King Abdulaziz University*, (pp. 1-19). Springer International Publishing
24. Teichler, U. (2010). The challenges of almost universal higher education. In Organizing Committee of Sino Finnish Higher Education Symposium (Ed.), *The Challenges and Experience in the Post Massification Era* (pp. 10-19).
25. Montesinos, P., Carot, J. M., Martinez, J. M., & Mora, F. (2008). Third mission ranking for world class universities: Beyond teaching and research. *Higher Approaches To A Shared Goal*, (pp. 1-10). Rotterdam: Sense Publisher.
9. Mok, K. H. (2005). The quest for world class university: Quality assurance and international benchmarking in Hong Kong. *Quality Assurance in Education*, 13(4), 277-304.
10. Ramaprasad, A. (2011). Envisioning a world-class university system for India. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, 10(1), 45-54.
11. Yonezawa, A. (2007). Japanese flagship universities at a crossroads. *Higher Education*, 54(4), 483-499.
12. Marginson, S. (2013). "Different Roads To A Shared Goal: Political and Cultural Variation in World-Class Universities. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 13- 33). Rotterdam: Sense Publisher.
13. Van der Wende, M. C. (2000). The Bologna Declaration: Enhancing the transparency and competitiveness of European higher education. *Journal of Studies in International Education*, 4(2), 3-10.
14. Wang, Q., Cheng, Y., & Liu, N. C. (2013). Building World-Class Universities. . In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 1-10). Rotterdam: Sense Publisher.
15. Sait, S. M. (2013). Policies on Building World-Class Universities in Saudi Arabia. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 103-113). Rotterdam: Sense Publisher.
۱۶. سرکار آرانی، محمدرضا. (۱۳۹۳). خود نوسازی اعضای هیأت علمی. در محمد یمنی (ویراستار)، *رویکردها و چشم‌اندازهای نو در آموزش عالی*، (صص ۴۸۴-۴۳۷)، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

- science education. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 89-102). Rotterdam: Sense Publisher.
32. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: Jossey-Bass.
33. Skvortsov, N., Moskaleva, O., & Dmitrieva, J. (2013). World-Class Universities: Experience and Practices of Russian Universities. In Q. Wang, Y. Cheng and N. C. Liu (Eds), *Building World-Class Universities: Different Approaches To A Shared Goal*, (pp. 55- 69). Rotterdam: Sense Publisher.
34. Zakaria, Z., Ahmad, A., & Norzaidi, M. D. (2009). Determining world class university from the evaluation of service quality and students satisfaction level: An empirical study in Malaysia. *International Journal of Scientific Research in Education*, 2(2), 59-66.
35. Watson, D. (2006) 'UK higher education: the truth about the student market', *Higher Education Review* 38(3): 3-16.
- education in Europe*, 33(2-3), 259-271.
26. Altbach, P. G. (2009). Peripheries and centers: Research universities in developing countries. *Asia Pacific Education Review*, 10, 15-27.
27. Altbach, P. G. (2003). Globalization and the university: Myths and realities in an unequal world. *Current Issues in Catholic Higher Education*, 23(1), 5-26.
28. Shin, J. C. (2012). *Institutionalization of Global Rankings and World-class University in Asia: National Policy Level and University Level*. Seoul National University. pp. 9. Available at: <https://www.meiji.ac.jp/cip/riie/6t5h7p0000anjib-att/a1331628569015.pdf>
29. Jacob, W.J., Xiong, W. & Huiyuan, Y. (2015). Professional development programmers at world-class universities, *Palgrave Communications*, 1(2),1-27.
30. Hassan, Z., Silong, A. D., Ismail, I. A., & Asmiran, S. (2011). Developing new generation of educational leaders for world class university. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 812-817.
31. Van der Wende, M. C. (2013). An excellence initiative in liberal arts and